
OPSCHRIFT

Vergadering van 23 mei 2016

Besluit nummer: 2016_AP_00017

Onderwerp:

Motie - Natuursteen en sociale en ecologische garanties

Beknopte samenvatting:

Raadslid(-leden):

Sara Matthieu - Groen

Veli Yüksel - CD&V

Stephanie D'hose - Open Vld

Mieke Bouve - sp.a

Siegfried Bracke - N-VA

DE GEMEENTERAAD

AANHEF

De volgende bepalingen zijn van toepassing inzake de bevoegdheid:
gemeentedecreet

De beslissing wordt genomen op grond van:

MOTIVERING

Het artikel in de Standaard “Kasseien Korenmarkt uit hart van illegaal mijngebied” dd 19 mei 2015 bracht aan het licht dat zowel de Korenmarkt als het Emile Braunplein werden heraangelegd met Indische zandsteen uit illegale groeves. De verontwaardiging die deze artikelen veroorzaakten was groot: de omstandigheden waarin deze kasseien vervaardigd werden, konden onmogelijk stroken met het duurzame beleid van de stad en zijn absoluut niet te verzoenen met het sociale beleid dat het bestuur wil voeren, hier en ook elders.

Vanuit de ambitie dat dit in de toekomst niet meer mag gebeuren, werden twee themacommissies georganiseerd rond natuursteen en sociale en ecologisch garanties. Tijdens deze commissies werd voornamelijk ingegaan op de schrijnende arbeidsomstandigheden in de groeves waar de stenen gekapt werden. In dit dossier werden de moeilijkheden om ecologische voorwaarden uit een bestek hard te maken minder belicht. Maar het is evident dat de Stad dit evenzeer tot haar bezorgdheid dient te rekenen.

De eerste themacommissie op 8 juli 2015 focuste op de problematiek van de illegale groeves. De onderzoeksjournalist verduidelijkte samen met enkele externe experts en stadsmedewerkers het probleem van de sociale en ecologische omstandigheden in de groeves. Ook de redenen waarom het moeilijk is om bij levering van natuursteen goed zicht te krijgen op die omstandigheden kwamen uitgebreid aan bod.

Kandla Grey, de populairste natuursteen op de Belgische markt en ook gebruikt in Gent, komt uit één regio, nl. Budhpura. Het grootste probleem in deze regio is dat in de meeste groeves de rechten van arbeiders met de voeten getreden worden. De groeves hebben een licentie van de overheid van de deelstaat en moeten belasting betalen. Daarnaast moet een groeve-eigenaar zich op eigen initiatief registreren bij de arbeidsadministratie. Deze moet erop toezien dat de gezondheid en veiligheid van de arbeiders wordt gerespecteerd, bijvoorbeeld om stoflong te voorkomen. Helaas is 90% van de groeves die een licentie hebben via de belastingadministratie niet geregistreerd bij de arbeidsadministratie. In het gebied waar de stenen voor de Belgische markt vandaan komen is op die manier geen enkele groeve legaal.

Een ander probleem waarmee de regio en het land te kampen hebben is ‘bounded labour’, waarbij een arbeider een lening aangaat bij zijn werkgever en zo aan zijn werkgever gebonden is.

Ook de transparantie van de productieketen is vaak erg problematisch. Deze keten is niet transparant en zeer complex, met vele tussenschakels waarbij de omstandigheden in de groeves niet gekend of bevestigd kunnen worden doorheen het traject. De Indiase overheid voert ook amper controles uit op het terrein. Controles die wel plaatsvinden worden telkens aangekondigd: de groeves verplaatsen zich vaak, en dus zijn de controleurs op de eigenaars aangewezen om de groeves te kunnen localiseren en controleren. Bijgevolg zijn er geen betrouwbare labels als het gaat om natuursteen. Er bestaan enkel type 2 labels (via Fairstone of Responsible Stone Program), maar deze zijn gebaseerd op eigen verklaringen. Type 1 labels, die toegekend worden door een derde onafhankelijke partij (cfr. FSC), bestaan niet voor natuursteen. Het ontwikkelen van een betrouwbaar label kan jaren in beslag nemen.

Tijdens de tweede themacommissie op 3 september 2015 werden verschillende mogelijke oplossingen besproken.

Een aantal voor de hand liggende oplossingen bleken geen soelaas te bieden. Hergebruik van kasseien, een ander type steen of het opleggen van geografische criteria bieden geen oplossing aangezien ook gelijkwaardige producten wettelijk aangeboden mogen worden. Hoewel de stad reeds inzet op hergebruik van beschikbare stenen, kan dit onmogelijk alle vragen dekken. Kiezen voor een ander type steen of bodembedekker is ook niet altijd aanvaardbaar, o.a. op vraag van onroerend erfgoed. Aankopen uit andere landen kan ook niet zomaar want de wet op overheidsopdrachten laat niet toe om geografische criteria op te leggen. Ook boeteclausules bieden geen soelaas, omdat deze bedragen niet erg groot zijn en al mee verrekend kunnen worden in de offertes. Bovendien wordt het opleggen van deze boetes zeer beperkt door de wet op overheidsopdrachten waardoor ze geen noemenswaardig effect ressorteren.

Een deel van de oplossing kan zijn om meer aandacht te besteden aan behoeftebepaling en de ontwerpfase: welke stenen zijn er op de markt en welke kunnen op een sociaal rechtvaardige manier aangekocht worden? Bij het marktonderzoek naar de beschikbaarheid van sociaal en ecologisch verantwoorde stenen is een belangrijke rol weggelegd voor de opdrachtgever en beheerder van het openbaar domein als voor de ontwerper van de openbare ruimte. Het zoeken naar sociale en ecologische verantwoorde stenen begint dus niet met het schrijven van het bestek, maar in eerdere fases (bij projectdefiniëring, bij aanstelling van ontwerpers, bij de uitwerking van beeldkwaliteitsvisies voor de publieke ruimte en ontwerpen openbaar domein, ...).

Elk bestek moet minimum het engagement van de leverancier vragen om de basisconventies van de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) te respecteren. Maar het is niet evident om deze duurzaamheidscriteria ook af te dwingen. Technische specificaties daarentegen hebben als voordeel (i.t.t. tot duurzaamheidscriteria) dat het uitsluitingscriteria zijn. Helaas zijn technische specificaties voor sociale en ethische doelstellingen niet evident omdat ze minder direct verband houden met het voorwerp van de opdracht, een voorwaarde voor het opleggen van technische specificaties.

Zelfverklaringen worden momenteel enkel door leveranciers ondertekend. Nog beter is om deze zelfverklaringen – ondanks hun beperkte impact - ook te laten ondertekenen door andere schakels in de productieketen. Deze verklaringen op eer kunnen uitgebreid worden met vragenlijsten waardoor de risico's nog beter kunnen worden ingeschat. Ook transparantieclausules in contracten kunnen bijdragen aan een oplossing: leveranciers moeten toestemming geven tot controle en controleurs/auditeurs toelaten op hun ontginningssterrein en/of in hun fabriek.

Er werd tijdens de commissie ook gesuggereerd dat de Stad Gent kan functioneren als aankoopcentrale. In diezelfde lijn maar iets minder complex (en daardoor misschien sneller te implementeren) is werken met gedeelde criteria. Als de Stad Gent samen met andere steden en gemeenten (in Vlaanderen, België of Europa) in haar bestekken dezelfde criteria opneemt, dan kan de Stad – dankzij een grotere volumeaankoop – een verandering teweeg brengen in de sector. Als de vraag groot genoeg is (verschillende grote steden vragen zelfde criteria), zal de aanbodzijde volgen en oplossingen zoeken om te kunnen voldoen aan de gevraagde criteria.

Idealiter worden onafhankelijke en onaangekondigde audits uitgevoerd in de groeves zelf. Tijdens de commissie werd duidelijk dat het voor een stad niet mogelijk is om zelf audits uit te voeren. Dit zou niet alleen heel duur zijn, maar ook erg complex bij gebrek aan voldoende kennis over de

regio en expertise over steengroeves om dergelijke audits zelf uit te voeren. Een combinatie van on-site en off-site audits zou daarentegen de voordelen bundelen van lokaal geaccrediteerde bureaus (culturele inbedding) en eigen expertise (minder fraudegevoelig en goedkoper). Omdat het bij de aankoop van natuursteen om eenmalige aankopen gaat, wordt dit idealiter in samenwerking met andere (Vlaamse, Belgische of Europese) steden georganiseerd en gebeurt de organisatie en aansturing ervan best ook op een hoger niveau . Dit is helemaal anders dan bv. de aankoop van werkkledij, waarbij verschillende leveringen binnen één contract gebundeld worden.

Gelet op het feit dat de Stad Gent reeds maximaal inzet op hergebruik van kasseien, dit ook in de toekomst de ambitie moet zijn, maar de beschikbare stenen onmogelijk alle vragen kunnen dekken.

Gelet op het feit dat een ander type steen of bodembedekker niet altijd haalbaar of aanvaardbaar is.

Gelet op het feit dat het grootste deel van de natuurstenen in België gewonnen worden in India.

Gelet op het feit dat in de regio waar de Belgische stenen vandaan komen de arbeidsrechten niet gerespecteerd worden.

Gelet op het feit dat de regio en het land te kampen hebben met 'bounded labour', waarbij een arbeider een lening aangaat bij zijn werkgever en zo aan zijn werkgever gebonden is.

Gelet op het feit dat het volgens de wet op de overheidsopdrachten niet mogelijk is om geografische beperkingen op te nemen in bestekken. Zowel het uitsluiten van een bepaalde regio als het opleggen dat een product uit een bepaalde regio moet komen of het weigeren van gelijkwaardige productaanbiedingen, is niet toegelaten.

Gelet op het feit dat de productieketen van natuursteen complex is en niet transparant.

Gelet op het feit dat er nog geen onafhankelijke en betrouwbare labels zijn voor eerlijke natuursteen en het minstens een aantal jaren zal duren vooraleer zo'n label ontwikkeld kan worden.

Gelet op het feit dat de Indiase overheid er onvoldoende in slaagt om onafhankelijke controles uit te voeren.

Gelet op het feit dat binnen de Stad Gent (en bij uitbreiding ook in andere steden) onvoldoende expertise aanwezig is om audits uit te voeren, temeer omdat het bij natuurstenen – in tegenstelling tot bv werkkledij - gaat om eenmalige aankopen.

Gelet op het feit de boeteclausules niet werken in de praktijk. Zij kunnen reeds verrekend worden in de offertes, boeteclausules zijn ook beperkt door de wet op de overheidsopdrachten waardoor ze weinig effect ressorteren.

Overwegende dat er in de toekomst nog verschillende Gentse straten en pleinen zullen heraangelegd worden waarbij aanleg in natuursteen niet uitgesloten mag worden.

Overwegende dat de Stad Gent in haar meerjarenplan als doelstelling heeft opgenomen om het engagement inzake internationale solidariteit te stimuleren en daarbij een voorbeeldrol op de nemen. Een van de acties bij deze doelstelling is het uitbouwen van Gent als voorbeeld en erkend centrum voor kennis en innovatie rond eerlijke handel.

Overwegende dat de Stad Gent zelf ook een duurzame aankoper wil zijn. De Stad als duurzame aankoper vormt een van de pijlers van de beleidsnota Internationale Solidariteit; binnen dit beleid mag geen plaats zijn voor aankopen waarbij de arbeidsomstandigheden van de werknemers systematisch met de voeten getreden worden. Op termijn hoopt de Stad hiermee ook de arbeidsomstandigheden ter plekke te verbeteren.

Overwegende dat de Stad Gent in haar beleidsnota Internationale Solidariteit ernaar streeft om in de aankoopsegmenten die beschouwd worden als hoogerisicosegmenten, een monitoring van de productieketen wordt toegepast die ook de productieomstandigheden in beeld brengt.

Vaststellend dat tijdens de themacommissies, geïnitieerd door de schepenen bevoegd voor Noord-Zuid en Openbare Werken, de verschillende partijen hun bekommernis hebben meegegeven over de problematiek van natuursteen. Dat er over de partijen heen de wil bestaat om te zoeken naar oplossingen om meer garantie te bekomen over dit product inzake eerlijke en duurzame ontginning en toelevering.

Overwegende dat er tijdens de themacommissies verschillende aanzetten tot oplossingen werden gesuggereerd.

Beslist het volgende:

BESLISSING

Artikel 1:

Draagt het college en de stadsdiensten op binnen hun mogelijkheden het nodige te doen zodat de natuursteen die in de toekomst gebruikt zullen worden op Gentse straten en pleinen sociaal en ecologisch verantwoord zijn.

Artikel 2:

Vraagt dat er meer aandacht gaat naar de rol die de stad Gent in het kader van 'Goed Opdrachtgeverschap' kan opnemen in de diverse fases van het proces 'heraanleg wegen' met name:

- Bij de projectdefiniëring structureel de ambitie / wens te formuleren en kenbaar te maken om maximaal te willen inzetten op ethische en duurzame materialen en dit ook in bestekken voor de aanstelling van ontwerpers, studiebureaus, dienstverleners,... te verwerken. Meer dan nu het geval is moet de Stad hierbij overwegen ook gebruik te maken van monoliete materialen.
- Tijdens dit proces moeten de mogelijkheden van hergebruik maximaal onderzocht worden; hergebruik verdient steeds de voorkeur op aankoop, indien mogelijk
- Dit proces vraagt ook een meer creatieve instelling van de ontwerpers en de adviserende diensten zoals Onroerend Erfgoed en Monumentenzorg, alsook een soepelere opstelling tegenover de eenvormigheidseisen.
- Bij de behoeftebepaling en ontwerpfase steeds te bevragen in samenspraak met de ontwerper van de openbare ruimte welke stenen er op de markt zijn en welke kunnen ingekocht worden op een sociaal rechtvaardige manier bv. door middel van

marktonderzoek. Vervolgens moeten deze stenen goed omschreven worden in de technische specificaties, zodat hierover geen twijfel kan bestaan.

Artikel 3:

Vraagt dat het stadsbestuur sociale en ecologische criteria in alle bestekken opneemt en er alles aan gedaan wordt om sociale en ecologische criteria in bestekken voor werken afdwingbaar te maken. Dat kan door criteria op te nemen bij de technische specificaties en/of zelfverklaringen ivm het respecteren van de basisconventies van de IAO door alle schakels in de productieketen te laten ondertekenen en/of deze verklaringen op eer uit te breiden met vragenlijsten en/of door transparantieclausules op te nemen in contracten.

Artikel 4:

Vraagt dat het college samen met andere steden en gemeenten (in Vlaanderen, België of Europa via het Europees stedennetwerk Eurocities) werkt aan gedeelde of overeenkomstige criteria. Door in verschillende steden te werken met een set criteria moet een verandering in de markt teweeg gebracht worden. De VVSG lijkt in deze de partner bij uitstek om dit te bewerkstelligen.

Artikel 5:

Vraagt binnen de diensten een kennispunt (bv. kennisgroep, kennismedewerker) op te richten dat zich verder verdiept en opvolging verzorgt omtrent dit thema, samenwerkt met onafhankelijke kenniscentra (uniefs, hogescholen, ...) en met het Kenniscentrum Vlaamse Steden, 'good practices' opzoekt in andere (buitenlandse) steden, gevolgen van nieuwe regelgeving (bv. EU-richtlijn 2014/24) in de besluitvorming opneemt, remediërende maatregelen voorstelt bij detectie/signalering van mistoestanden en de evolutie van onafhankelijke labels voor natuursteen op de voet volgt.

Artikel 6:

Vraagt dat het college de krachten bundelt met andere steden in binnen- en buitenland, VVSG en hogere overheden om op termijn audits te laten uitvoeren. Streefdoel hierbij is een combinatie van on-site en off-site audits. Op die manier worden de voor- en nadelen van zowel lokaal geaccrediteerde bureaus (fraudegevoelig vs culturele inbedding) en eigen expertise gecombineerd.

Artikel 7:

Roept de hogere niveaus, met name het Europese, met aandrang op werk te maken van de nodige initiatieven inzake handelsverdragen en richtlijnen mbt openbare aanbestedingen om sociale en duurzame criteria af te dwingen.

STEMMING

Aangenomen door de gemeenteraad in openbare vergadering van 24 mei 2016
- 44 stem(men) voor: Daniel Termont; Mathias De Clercq; Elke Decruynaere; Tom Balthazar;
Martine De Regge; Filip Watteeuw; Christophe Peeters; Resul Tapmaz; Annelies Storms; Sofie

Bracke; Rudy Coddens; Isabelle De Clercq; Geert Versnick; Karin Temmerman; Paul Goossens; Freya Van den Bossche; Guy Reynebeau; Filip Van Laecke; Fatma Pehlivan; Bruno Matthys; Sami Souguir; Zeneb Bensafia; Dirk Holemans; Anne Schiettekatte; Elke Sleurs; Veli Yüksel; Steven Vromman; Caroline Van Peteghem; Greet Riebbels; Sven Taeldeman; Stephanie D'hose; Sara Matthieu; Guido Meersschaut; Karlijn Deene; Camille Daman; Jef Van Pee; Mehmet Sadik Karanfil; Sandra Van Renterghem; Gert Robert; Bram Van Braeckevelt; Mieke Bouve; Astrid De Bruycker; Ömer Faruk Demircioglu; Robin De Wulf

- 0 stem(men) tegen:

- 3 onthoudingen(en):Johan Deckmyn; Wis Versyp; Gabi De Boever

- 0 stem(men) ongeldig:

- 0 stem(men) blanco: